

Вплив технологій штучного інтелекту на протидію кримінальній протиправності в цілому та злочинам проти власності зокрема, на нашу думку, не вичерпуються оновленням злочинності та новими методами роботи правоохоронців. Самостійним сегментом тут слід вважати нові можливості в дослідженні кримінальної протиправності. «Зростаюча інтеграція технологій у наше життя надає доступ до безпрецедентних обсягів даних про повсякденну поведінку суспільства. Такі дані відкривають нові можливості для роботи в напрямі розуміння наших складних соціальних систем у рамках нової обчислювальної соціальної науки (Computational Social Science)».

Список бібліографічних посилань

1. Самойленко О. Н., Стаурська О. М. Протидія кіберзлочинам: інноваційні засоби криміналістичної профілактики. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15193/-%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%B9%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%90.%2C%20%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%83%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%9E.%D0%90..pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 16.10.2021).
2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінета міністрів України від 2 грудня 2020 р. за № 1556-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 16.10.2021).
3. Офіційний портал Вінницької обласної державної адміністрації. Впровадження штучного інтелекту. URL: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanninovyny/34089-vpershe-v-ukraini-hunatsionalnoi-politsii-u-vinnytskii-oblastizaprovadzhuie-v-svoiu-robotu-bezpekovi-proiekt-vezha-v-osnovi-iakoholezhyt-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu> (дата звернення 16.10.2021).
4. Про допомогу штучного інтелекту у запобіганні та виявленні злочинів URL: <https://nure.ua/pro-dopomogu-shtuchnogo-intelektu-u-zapobiganni-tavijavlenni-zlochiv> (дата звернення 16.10.2021).
5. Dupont B., Stevens Y., Westermann H., Joyce M. Artificial Intelligence in the Context of Crime and Criminal Justice, Korean Institute of Criminology, Canada Research Chair in Cybersecurity, ICCO, Université de Montréal, (2018). URL: https://www.cicc-iccc.org/public/media/files/prod-publication/files/Artificial-Intelligence-in-the-Context-of-Crime-and-Criminal-Justice_KICICCC_2019.pdf (дата звернення 16.10.2021).

Одержано 19.10.2021

УДК 343.12(477)

Олена В'ячеславівна ДЖАФАРОВА,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри поліцейської діяльності та

публічного адміністрування факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Прийняття в 2012 році Кримінально-процесуального кодексу України потреба в якому була пов'язана із необхідністю реформування кримінального процесу відповідно до міжнародних принципів та цінностей судочинства була обумовлена не лише практичною необхідністю здійснення таких кроків всередині нашої держави, а й потребою виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань, викликало багато правозастосовних колізій.

Зміни стосувались багатьох складових кримінального процесу ключовим аспектом всіх запропонованих змін було встановлення порядку кримінального провадження на засадах пріоритетності прав і свобод людини.

Не оминули новели КПК вдосконалення порядку проведення негласних слідчих дій. Обґрунтовувались ці зміни важливим завданням, на виконання якого спрямований зміст всіх положень КПК, а саме недопущення порушень конституційних прав і свобод особи під час проведення негласних слідчих дій (оперативно-розшукової діяльності).

З метою унеможливлення випадків отримання доказів шляхом порушення конституційних прав громадян КПК встановлює чіткий перелік негласних слідчих дій, а також порядок їх здійснення. При цьому передбачається, що всі негласні слідчі дії, пов'язані з обмеженням конституційних прав громадян, можуть здійснюватися при розслідуванні лише тяжких або особливо тяжких злочинів.

Крім того, більшість негласних слідчих дій можуть провадитися виключно на підставі ухвали суду за клопотанням слідчого, прокурора, в якому вони зобов'язані обґрунтувати неможливість отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб.

Все вищенаведене стало підставою для внесення змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» в частині виключення п. 16 ст. 8 «Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність»: «.....створення з метою конспірації підприємства, організації, використовуючи документи, які зашифровують особу чи відомчу належність працівників, приміщень і транспортних засобів оперативних підрозділів..».

Відсутність вищенаведеної правової норми унеможлиблює якісне та ефективне виконання покладених на оперативні підрозділи обов'язків.

Варто зауважити, що на сьогодні ст. 273 КПК України визначає засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій серед яких – створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій. Проте дана стаття («Засоби, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій») має лише окремі ознаки законодавчого забезпечення можливості використання засобів конспірації при проведенні НСРД.

Ці спеціально підприємства, установи, організації згідно чинного законодавства створюються на підставі ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ст. 246 КПК «Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій» з обов'язковим зазначенням терміну проведення негласної слідчої дії.

Отже, можна зробити висновок, що спеціально утворенні підприємства, установи, організації, як захід негласної слідчої дії створюється для виконання конкретної оперативно-розшукової справи та має встановлений законодавством термін дії.

В цілому не заперечуючи проти наявних позитивних змін, які відбулись з прийняттям КПК слід констатувати, що з прийняттям останнього виникло ряд правозастосовних проблем, які ускладнюють, а в деяких випадках унеможлиблюють здійснення працівниками оперативних підрозділів, покладених на них обов'язків. Це стосується питання, яке пов'язано із конспіративністю діяльності оперативних підрозділів.

Виконання оперативними підрозділами кримінальної та спеціальної поліції доручень слідчого, прокурора на проведення негласних слідчих (розшукових) дій не може бути ефективним без комплексного підходу до забезпечення їх конспірації шляхом обмеження доступу до відповідних відомостей та дезінформації об'єктів впливу. Сьогодні немає достатніх законодавчих підстав для здійснення такої дезінформації. Тому до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» мають бути внесені відповідні зміни.

Що ж стосується можливості створення легендірованих організацій з метою конспірації діяльності відповідних оперативних підрозділів Національної поліції то остання, як пряма правова норма відсутня.

Також, на що слід звернути увагу, Закон України «Про Національну поліцію» визначає принципи діяльності останньої. Серед яких в ст. 9 названо принцип відкритості та прозорості в діяльності поліції, що не кореспондується із принципом конспіративності.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про Національну поліцію», систему поліції становлять центральний орган управління поліцією та територіальні органи поліції. У складі поліції функціонують кримінальна поліція; патрульна поліція; органи досудового розслідування; поліція охорони; спеціальна поліція; поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення. Однак визначення терміна «установи забезпечення» Закон України «Про Національну поліцію» не містить.

Згідно з пунктом 21 частини першої статті 22 Закону України «Про Національну поліцію», до основних повноважень керівника поліції віднесено, зокрема, утворення, ліквідацію, реорганізацію підприємств, закладів та установ, затвердження їх положень (статутів), здійснення інших повноважень з управління об'єктами права державної власності, що належать до сфери управління поліції, тобто узгоджується правомірність утворення та функціонування таких установ. На сьогодні в системі поліції, крім Центру обслуговування, який є установою забезпечення, утворені та функціонують інші державні установи, а саме: Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських, Навчальний центр Вибухотехнічної служби Національної поліції України, Академія патрульної служби, дошкільні навчальні заклади та дитячі заклади оздоровлення і відпочинку.

Отже, недосконалість вимог Закону України «Про Національну поліцію» в частині утворення у системі поліції підприємств, закладів та установ, а також відсутність визначення терміна «установа забезпечення» призводять до неоднозначного трактування його норм, що потребує відповідного правового врегулювання.

Науково-практичний коментар до п. 4 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію» за загальною редакцією доктора юридичних наук, професора В. В. Сокурєнка, містить такі положення: «Науково-дослідні установи здійснюють наукові дослідження проблем законодавчого та відомчого правового регулювання і безпосередньо розробляють проекти нормативних актів, які ґрунтуються на результатах таких досліджень, а також беруть участь у підготовці проектів нормативних актів спільно зі структурними підрозділами МВС України.

Діяльність установ забезпечення у переважній своїй більшості пов'язана з виконанням матеріально-технічних дій (операцій). Вони мають чимале значення в управлінській практиці, оскільки створюють умови для належного функціонування органів поліції.

Виникає питання чи можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення в складі Національної поліції з метою конспірації діяльності оперативних підрозділів? Навіть якщо припустити можливість створення такої установи для конспірації мети створення, її реєстрація та засновником буде – Національна поліція, що вже розкриває приналежність працівників, які будуть працювати в останній до органів правопорядку (Національної поліції) і нівелює легенду та можливість дезінформації.

Отже, створення та функціонування легендірованих організацій як засіб забезпечення негласної слідчої дії в рамках конкретної оперативно-розшукової справи законодавчо визначено, але безпосередньо порядок створення та функціонування як суб'єкта цивільно-правових відносин потребує свого нормативного визначення і закріплення.

Одержано 19.10.2021